

Natiq Rəşid oğlu Mürsəlov,
ADMIU-nun Kitabxana-İnformasiya Mərkəzinin bibliografi,
Turizm və kitabxana-informasiya fəaliyyəti kafedrasının müəllimi,
AMEA-nın doktorantı
natiq.doktorant@mail.ru

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANDA ƏQLİ MÜLKİYYƏT HÜQUQUNUN KİTABXANA-İNFÖRMASİYA TƏMİNATI

Xülasə: *Məqalədə Ulu öndər Heydər Əliyevin müstəqillik dövründə dövlət quruculuğu siyasətində əqli mülkiyyətə göstərdiyi xüsusi diqqət və qayğı təhlilə cəlb olunur. Ümummilli liderin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda formalaşan vətəndaş cəmiyyəti şəraitində əqli mülkiyyətə dair qanunvericilik aktları müəllif tərəfindən hərtərəfli öyrənilir. Tədqiqat işində patent münasibətləri üzrə beynəlxalq konvensiyalar, eləcə də müəlliflik və əlaqəli hüquqlara dair beynəlxalq sənədlər kompleks araşdırılır. Normativ hüquqi aktların əqli mülkiyyətin kitabxana-informasiya sistemindəki yeri, əhəmiyyəti və tələbatçıların sorğularının təminatında onlardan istifadə məsələləri təhlil edilir.*

Açar sözlər: *intellektual əmək, yaradıcılıq, müəllif, normativ hüquqi akt, patent, beynəlxalq konvensiya.*

Giriş. Müstəqilliyin bərpasından (1991) sonrakı dövrdə milli əqli mülkiyyət hüququnun formalaşması və inkişafı Azərbaycan xalqının ulu öndəri Heydər Əliyevin təşəbbüsü və daimi dəstəyi ilə mümkün olmuşdur. 1993-2000-ci illəri əhatə edən bu mərhələni 2 dövrə ayırmaq olar. Birinci dövr (1993-cü ilin sonu - 1996-cı illər) özündə icra hakimiyyəti orqanı statusunda müəllif-hüquq təşkilatı və sisteminin yaradılması, eləcə də təşəkkül mərhələsini əhatə edir. Bu müddəti respublikanın müstəqillik tarixində ilk dəfə olaraq Konstitusiyası səviyyəsində müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqların, o cümlədən digər əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunmasının təsbit olunması, Azərbaycanın Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) çərçivəsində əməkdaşlığa qoşulması, ölkəmizin “Müəllif hüququ haqqında” Ümumdünya Konvensiyasında iştirakının davam etdirilməsi barədə qərarların qəbul edilməsi ilə xarakterizə etmək mümkündür.

Müstəqillik illərində əqli mülkiyyətin inkişafının ikinci mərhələsi əqli mülkiyyət sisteminin möhkəmlənməsi və inkişaf dövrünü (1997-2000-ci illəri) əhatə edir. Bu dövrdə Ümummilli liderin uzaqgörün dövlət siyasəti nəticəsində əqli mülkiyyət hüquqlarının qorunması, idarəçiliyi və müdafiəsi üzrə bütün normativ-hüquqi bazanın yaradılması təmin edilmiş və Azərbaycanın beynəl-

xalq aləmdə tanınması prosesi baş vermişdir. 2001-ci ildən günümüzədək müasir mərhələni əhatə edən dövrdə Azərbaycanda milli əqli mülkiyyətin yüksək beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması prosesi uğurla davam etdirilmişdir. Bu dövrdə müəllif və patent hüququnun fəaliyyətinin təşkili, institusional və hüquqi tərəflərinin inkişaf etmiş ölkələrin (Aİ, ABŞ) səviyyəsinə çatdırılması işləri görülmüşdür. Əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə yeni tendensiyalardan irəli gələn dəyişikliklər edilmiş, yeni normativ-hüquqi aktlar hazırlanmış və tətbiq edilmişdir.

Hüquqi baxımdan əqli mülkiyyət sahəsində əldə olunan bütün vacib nailiyyətlərin düzgün qiymətləndirilməsi və onlardan səmərəli istifadə olunması müasir kitabxanaçılıq və informasiya fəaliyyətində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hesab edirik ki, bu aktual mövzuda informasiya tələbatçılarının sorğularının operativ və dolğun ödənilməsi istiqamətində kitabxanaların üzərinə düşən vəzifə və öhdəliklər layiqincə yerinə yetirilməlidir. Belə öhdəliklərdən biri də, kitabxanaçı və biblioqrafların xidmət prosesində əqli mülkiyyətə dair hüquq sisteminin sənəd-informasiya təminatını dərinlən və hərtərəfli bilməsi ilə əlaqədardır.

Əsas mətn. Azərbaycanda əqli mülkiyyət hüququnun əsas baza prinsipləri Konstitusiyanın 30-cu maddəsində öz əksini tapmışdır: “Hər kəsin əqli mülkiyyət hüququ vardır. Müəlliflik hüququ, ixtiraçılıq hüququ və əqli mülkiyyət hüququnun başqa növləri qanunla qorunur” [1, s.27]. Bu müddəə yaradıcılıq müstəqilliyini təmin etməklə təyinatından, dəyərindən və məzmunundan, habelə ifadə formasından və üsulundan asılı olmayaraq yaradıcılıq fəaliyyətinin nəticəsi olan bütün elm, ədəbiyyat və incəsənət əsərlərinin qorunmasına hüquqi baza yaradır. Eyni zamanda, obyektiv formada olan hər hansı yaradıcılıq nəticəsini qorumaqla yaradıcı şəxslərə mövzu, janr və forma seçimində tam azadlıq və müstəqillik imkanı yaratmış olur.

Konstitusiyanın normasını aydınlaşdırmaq və əqli mülkiyyətin qorunmasının normativ hüquqi bazasını formalaşdırmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində bir sıra qanunlar qəbul olunmuş və bir çox beynəlxalq razılaşmalar təsdiq edilmişdir: “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Qanun (1996); “Seleksiya nailiyyətləri haqqında” Qanun (1996); “Patent haqqında” Qanun (1997); “Reklam haqqında” Qanun (1997); “Kinematografiya haqqında” Qanun (1998); “Memarlıq fəaliyyəti haqqında” Qanun (1998); “Əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında” Qanun (1998); “Kommersiya sirri haqqında” Qanun (2001); “İnteqral sxem topologiyalarının hüquqi qorunması haqqında” Qanun (2002); “Azərbaycan folkloru nümunələrinin hüquqi qorunması haqqında” Qanun (2003); “Məlumat topluslarının hüquqi qorunması haqqında” Qanun (2004); “Mədəniyyət haqqında”

Qanun (2012); “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında” Qanun (2012) və “Media haqqında” Qanun (2021) [3].

Azərbaycanda keçmiş Sovet hakimiyyəti illəri də daxil olmaqla ilk dəfə 1996-cı ildə “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Qanunun (5 bölmə 47 maddə) [4] qəbul edilməsi bu sahədə müstəqillik dövrünün ən böyük nailiyyətidir. Çünki, milli xüsusiyyətlərimizin nəzərə alınması ilə qəbul edilmiş bu qanun eyni zamanda sivil cəmiyyətlərin bütün standartlarına uyğun gəlir. Qanun Azərbaycan Respublikası ərazisində elm, ədəbiyyat və incəsənət əsərlərinin (müəlliflik hüququ), habelə ifaların, fonogramların, efir və ya kabel yayımı təşkilatlarının verilişlərinin (əlaqəli hüquqlar) yaradılması və istifadəsi ilə əlaqədar yaranan münasibətləri tənzimləyir.

Ölkəmizdə seleksiya nailiyyətlərinin qeydiyyatı, istifadəsi və mühafizəsinin hüquqi əsaslarını “Seleksiya nailiyyətləri haqqında” Qanun (8 fəsil 34 maddə) [2] müəyyən edir.

“Patent haqqında” Qanunla (7 fəsil 44 maddə) [5] ixtiraların, faydalı modellərin və sənaye nümunələrinin yaradılması, hüquqi mühafizəsi və istifadəsi ilə əlaqədar yaranan əmlak münasibətləri və onlarla bağlı şəxsi qeyri-əmlak münasibətləri tənzimlənir. Sənədin müvafiq bəndlərinə görə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, Azərbaycanda müvəqqəti və ya daimi yaşayış icazəsi olmayan xarici fiziki və ya hüquqi şəxslər öz ixtiralarının qorunması ilə bağlı yerli hüquqi və fiziki şəxslərlə eyni hüquqlara malik hesab olunurlar.

“Reklam haqqında” Qanun (4 fəsil 40 maddə) [2] reklama müəlliflik hüququnun olması barədə qayda nəzərdə tutur. Reklam müəlliflik hüququnun obyektləri sırasına aid edilir. Buna görə də, reklama müəllif hüququ qorunur.

“Kinematografiya haqqında” Qanun (5 fəsil 16 maddə) [4] müəlliflik münasibətlərini tənzimləyən bir sıra normalar nəzərdə tutur. Qanuna görə kinematografiya sahəsində müəlliflik hüququ yaranır və bu hüquq müəlliflik qanunvericiliyinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

“Memarlıq fəaliyyəti haqqında” Qanunda (3 fəsil 14 maddə) [4] bir sıra elə normalar nəzərdə tutulur ki, bu normalar hüquqi xarakterli müəlliflik münasibətlərini tənzimləyir. Qanunun müddəalarına əsasən memarlıq fəaliyyəti sahəsində müəlliflik hüququ yaranır. Burada memarlıq layihəsi müəllifinin həm əmlak xarakterli, həm də şəxsi qeyri-əmlak xarakterli hüquqları nəzərdə tutulur.

“Əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər haqqında” Qanun (6 fəsil 37 maddə) [2] Azərbaycan Respublikasında əmtəə nişanlarının və coğrafi göstəricilərin qeydə alınması, hüquqi mühafizəsi və istifadəsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. Bu hüquqi sənəddə qeyd olunur ki, Azərbaycanda qeydiy-

yata alınmamış, lakin Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun qüvvədə olan əmtəə nişanları və coğrafi göstəricilər də mühafizə olunur.

“Kommersiya sirri haqqında” Qanun (5 fəsil 18 maddə) [6, s.348] ölkəmizdə kommersiya sirri ilə əlaqədar yaranan münasibətləri tənzimləyir. Normativ hüquqi akta görə Azərbaycanda bütün hüquqi və fiziki şəxslərin kommersiya sirrini təşkil edən məlumatlarının, onların ifadə edilməsi üsulundan və daşıyıcısından asılı olmayaraq qorunma hüququ vardır.

“İnteqral sxem topologiyalarının hüquqi qorunması haqqında” Qanun (3 fəsil 15 maddə) [2] respublika ərazisində inteqral sxem topologiyalarının yaranması, hüquqi qorunması və istifadəsi ilə əlaqədar yaranan münasibətləri tənzimləyir.

“Azərbaycan folkloru nümunələrinin hüquqi qorunması haqqında” Qanunda (4 fəsil 16 maddə) [4] xalqımızın mədəni irsinin tərkib hissəsi olan milli folklor nümunələrinin əqli mülkiyyətin xüsusi növü kimi hüquqi qorunması, istifadəsi və müdafiəsinin təminatı ilə əlaqədar yaranan münasibətlərin hüquqi məsələləri öz əksini tapmışdır.

“Məlumat toplularının hüquqi qorunması haqqında” Qanun (6 fəsil 20 maddə) [2] formasından asılı olmayaraq məlumat toplularının yaradılması və istifadəsi ilə bağlı yaranan hüquqi münasibətlərin tənzimlənməsini nəzərdə tutur.

“Mədəniyyət haqqında” Qanunda (11 fəsil 57 maddə) [4] müəlliflik münasibətlərinə toxunan bir sıra normalar öz əksini tapmışdır. Burada yaradıcılıq azadlığı, əqli əmək məhsullarına əqli mülkiyyət hüququ və digər məsələlər barədə vacib göstərişlər ifadə olunur.

Əqli mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsinin təmin edilməsi, əqli mülkiyyət hüquqları sahiblərinin maraqlarının qorunması və bu sahədə hüquqpozmaların, o cümlədən müvafiq əqli mülkiyyət obyektlərinin nüsxələrinin qeyri-qanuni istehsalı və yayılmasının qarşısının alınması ilə bağlı yaranan münasibətləri “Əqli mülkiyyət hüquqlarının təminatı və piratçılığa qarşı mübarizə haqqında” Qanun (4 fəsil 17 maddə) [4] tənzimləyir.

“Media haqqında” Qanun (9 fəsil 78 maddə) Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci, 10-cu və 13-cü bəndlərinə uyğun olaraq, media sahəsində fəaliyyətin təşkilati, hüquqi və iqtisadi əsaslarını, həmçinin kütləvi informasiyanın əldə edilməsi, hazırlanması, ötürülməsi, istehsalı və yayımının ümumi qaydalarını müəyyən edir.

Qeyd olunan sahəvi normativ hüquqi sənədlərlə yanaşı əqli mülkiyyət hüququnun pozulmasının qarşısının alınması məqsədilə aşağıdakı əsas qanunlar da nəzərdə tutulub:

- “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanun (1993);

- “Haqsız rəqabət haqqında” Qanun (1995);
- Cinayət Məcəlləsi (1999);
- Mülki Prosessual Məcəllə (1999);
- İnzibati Xətalər Məcəlləsi (2015).

Bu qanun və məəcəllələrdə əqli mülkiyyət hüququnun pozulması ilə əlaqədar bir sıra maddələr təsbit olunmuşdur. Onlar, əqli mülkiyyət obyektlərinin qanunsuz istifadəsi, idxalı, istehsalı, ixracı, bazarda yerləşdirilməsi və digər əlaqədar fəaliyyətləri qadağan edən normalardan ibarətdir.

Əqli mülkiyyətin hüquqi bazasına həm də Azərbaycan Respublikasının qanun qüvvəli aktları da daxildir. Söhbət ilk növbədə, Prezident fərmanlarından, habelə Nazirlər Kabinetinin qərarlarından gedir. Bunlardan əlavə, əqli mülkiyyət qanunvericiliyinə Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyinin normativ aktları da aiddir. Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olan, habelə əqli mülkiyyət sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən agentlik öz səlahiyyətləri daxilində əlaqədar təşkilat və idarələr üçün yerinə yetirilməsi məcburi olan qərar, təlimat və izahatlar vermək hüququna malikdir.

Beynəlxalq müqavilələr (konvensiyalar) əqli mülkiyyət hüququnun əsas mənbələrindən biri sayılır. Söhbət Azərbaycan Respublikasının iştirakçısı olduğu beynəlxalq hüquqi aktlardan gedir. Beynəlxalq müqavilələrin (konvensiyaların) əqli mülkiyyət münasibətlərinin tənzimlənməsində əhəmiyyəti və rolu son dərəcə böyükdür. Ona görə ki, onların hüquqi qüvvəsi Azərbaycan Respublikasının daxili (milli) əqli mülkiyyət qanunvericiliyinin hüquqi qüvvəsindən üstündür. Məhz bu səbəbdən, Azərbaycan Respublikasının iştirakçısı olduğu beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulan qaydalar əqli mülkiyyət qanunvericiliyində müəyyən edilmiş normalardan fərqli olduqda, beynəlxalq müqavilələrin qaydaları tətbiq edilir. İndi isə bu sənədlərin qısa xarakteristikasına nəzər yetirək.

Patent münasibətlərinə dair hüquqların nələrdən ibarət olduğunu tənzimləyən ilk beynəlxalq müqavilə olan “Sənaye mülkiyyətinin mühafizəsi üzrə Paris Konvensiyası” 20 mart 1883-cü ildə qüvvəyə minmişdir. Konvensiyanın ilk maddəsinin 1-ci hissəsində qeyd edilir ki, sənaye mülkiyyəti hüquqlarının mühafizəsi üçün, bu konvensiyanın tətbiq edildiyi ölkələr tərəfindən bir təşkilat təsis edilmişdir. Paris konvensiyasının məzmunundan danışarkən ilk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, bu konvensiya beynəlxalq patentin verilməsi məsələlərinə aid deyil. Müəyyən bir ölkənin ixtirasını konvensiyanın üzvü olan hər hansı digər ölkədə rüsum ödəmədən sərbəst istifadəsinə ixtiyar verilir, əgər həmin ixtira əlaqədar ölkədə patent almayıbsa.

Konvensiyanın şərtlərinə görə, hər hansı ölkədən digər bir ölkəyə patentə aid sənədinin verilməsi əlaqədar ölkənin milli patent qanununa əsasən müəyyən

edilir. Bu şərt xarici ölkələrdə ixtiraların patent alması üçün əlverişli şərait yaradır. Belə ki, Paris konvensiyasının üzvü olan ölkələrin patent qanunları müxtəlifdir.

“Nişanların qeydiyyatı üçün əmtəə və xidmətlərin beynəlxalq təsnifatı haqqında” Nitsa Sazişi 1957-ci ildə bağlanmış və onun əsas məqsədi əmtəə nişanlarının qeydiyyatına məhsul və xidmətlərin təsnifatını beynəlxalq qaydalara uyğunlaşdırmaqdır. Nitsa Sazişinə Azərbaycan Respublikası 2003-cü ildə qoşulmuşdur.

Əqli mülkiyyət sahəsində mühüm sənədlərdən biri olan 1967-ci ildə Stokholmda bağlanmış “Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının təsisinə dair Stokholm Konvensiyası”na Azərbaycan 1995-ci ildə üzv olmuşdur.

Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının “Sənaye nümunələrinin beynəlxalq təsnifatının təsihi haqqında Lokarno Sazişi” 1968-ci ildə imzalanmış və 1971-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Sazişin məqsədi sənaye nümunələrinin təsnifatını vahid bir sistemlə həyata keçirmək, üzv ölkələr arasında ahəngi təmin etməkdir. Həmin sazişə ölkəmiz 2003-cü ildə qoşulmuşdur.

Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının “Beynəlxalq Patent Təsnifatı haqqında Strasburq Sazişi” 1971-ci ildə imzalanmışdır və əsas məqsədi patentlərin beynəlxalq təsnifatını təmin etməkdir. Azərbaycan 2003-cü ildən sazişə daxil olmuşdur.

1977-ci ildə qüvvəyə minmiş “Patent proseduru məqsədləri üçün mikroorqanizmlərin depozitləşdirilməsinin beynəlxalq tanınması haqqında Budapeşt müqaviləsi”nə ölkəmiz 2003-cü ildə qoşulmuşdur.

1989-cu ildə qüvvəyə minmiş “Nişanların beynəlxalq qeydiyyatı haqqında” Madrid Sazişinə Azərbaycan Respublikası 2006-cı ildə qoşulmuşdur.

Müəlliflik və əlaqəli hüquqlar üzrə münasibətlərə dair beynəlxalq sənədlərdən söhbət açarkən isə ilk növbədə ədəbi və bədii əsərlərin qorunması barədə Bern konvensiyasından danışmaq zəruridir. Konvensiya müəlliflik hüququ sahəsində ilk və əsas çoxtərəfli beynəlxalq müqavilələrdən biridir və 9 sentyabr 1886-cı il tarixdə qəbul edilmişdir. Hazırda konvensiyada 148 dövlət iştirak edir. Azərbaycan Respublikası 1998-ci ildən Bern konvensiyanın iştirakçısıdır. Bu beynəlxalq sənədin əsas məqsədi müəllifin ədəbi və bədii əsərləri barəsində olan hüquqlarını səmərəli və vahid şəkildə qorumaqdan ibarətdir.

Bern konvensiyası üç prinsipə əsaslanır. Bunlardan biri milli rejim prinsipi adlanır. Bu prinsipə görə konvensiyanın iştirakçısı olan ölkədə yaradılan əsər bütün başqa üzv ölkələrində eyni qaydada qorunur. İkinci prinsip avtomatik mühafizə prinsipidir. Bu prinsipə görə milli rejim hər hansı formal şərtədən asılı deyildir, yəni əsər avtomatik surətdə qorunur və formal qeydiyyat şərtlərindən və s. asılı deyildir. Üçüncü prinsip isə mühafizənin asılı olmaması prinsipi

adlanır. Bu prinsipə görə iştirakçı dövlətlərdə əsər yarandığı ölkədə mühafizə edilməsindən asılı olmayaraq qorunur. Konvensiyanın bir sıra müddəaları (müəlliflik hüququnun qüvvədə olma müddəti, müəllifin müstəsna hüquqları və s.) Azərbaycan Respublikasının müəlliflik hüququ barədə qanununda təkrarlanır.

“Müəlliflik hüququ barədə Ümumdünya Cenevrə Konvensiyası” müəlliflik münasibətlərini tənzimləyən ikinci əsas çoxtərəfli beynəlxalq sazişdir. Konvensiya 1952-ci ildə Cenevrədə imzalanmışdır. Onda indiyə kimi 97 dövlət iştirak edir. Azərbaycan Respublikası da konvensiya iştirakçısıdır. Ümumdünya konvensiyası tənzimetmə predmetinə görə Bern konvensiyasını təkrarlayır. Bu konvensiya da milli rejim prinsipindən çıxış edir. Milli rejim haqqında qayda Ümumdünya konvensiyasının əsas qaydasıdır. Lakin göstərilən konvensiyalar arasında müəyyən fərqli cəhətlər də vardır. Məsələn, Bern konvensiyasında müəllifin bir neçə səlahiyyəti nəzərdə tutulduğu halda, Ümumdünya konvensiyası onun yalnız xüsusi olaraq bircə səlahiyyətini - əsəri tərcümə etdirmək səlahiyyətini tənzimləyir.

1961-ci ildə bağlanmış “İfaçıların, fonogram istehsalçılarının və yayım təşkilatlarının hüquqlarının qorunması haqqında Roma Konvensiyası” əlaqəli hüquqların mühafizəsinə dair beynəlxalq standartlar qəbul edildiyi ilk beynəlxalq müqavilədir. Bu konvensiyada ifaçıların (müğənnilərin), fonogram istehsalçılarının və radio-televiziya sahiblərinin hüquqları tənzimləmişdir. Həmin konvensiya ilə əlaqəli hüquq sahiblərinin tərfi verildiyi kimi, onların hüquqları və mühafizə müddətləri təfəssilatlı olaraq tənzimlənmişdir. Ölkəmiz Roma Konvensiyasına 2005-ci ildə qoşulmuşdur.

1971-ci ildə qüvvəyə minmiş “İfaçıların, fonogram istehsalçılarının və yayım təşkilatlarının hüquqlarının qorunması haqqında Cenevrə Konvensiyası” ilə fonogram istehsalçılarının mühafizəsinin fonogramların icazəsiz çoxaldılmasının qarşısının alınması ilə təmin edilməyə çalışılmışdır. Həmin konvensiyaya Azərbaycan 2001-ci ildə qoşulmuşdur.

Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının qəbul etdiyi “Müəlliflik Hüququna dair Müqavilə” 1996-cı ildə imzalanmışdır. 2002-ci ildə qüvvəyə minmiş bu müqavilə beynəlxalq standartları Bern Konvensiyasında qeyd olunmuş müəllif hüququ sahiblərinin hüquqları ilə bağlı olaraq meydana gəlmiş yenilikləri əhatə edir. “Bu müqavilə kompüter proqramları ilə məlumat bazalarının tərifini vermiş və mühafizə altında olduğunu qəbul etmişdir. Müqavilə müəllif hüququ sahibinin yayma, kirayə vermə, ictimaiyyətə çatdırma hüquqlarını tənzimləndiyi kimi, mühüm əhəmiyyətə sahib olan texniki üsullara dair vəzifələr və hüququn idarə olunması üsuluna dair vəzifələr də tənzim-

lənmiş, hüququn pozulması halında məsuliyyət qəbul olunmuşdur” [6, s.416]. Ölkəmiz bu müqaviləyə 2005-ci ildə qoşulmuşdur.

Nəhayət, əqli mülkiyyətə dair sonuncu beynəlxalq sənəd olan 2013-cü il 27 iyun tarixli “Dərc olunmuş əsərlərin kor, görmə qüsurlu və ya çap məhsullarını oxumaqla bağlı başqa əlilliyi olan şəxslər üçün əlçatanlığını asanlaşdırmağa dair Mərakeş Müqaviləsi”ni Azərbaycan Respublikası 2018-ci ildə imzalamışdır.

Nəticə. Tədqiqatın nəticəsi olaraq belə bir qənaətə gəlmək olar ki, müstəqil inkişaf yollarını daim arayan və buna nail olan Azərbaycan bu gün ölkə rəhbərliyinin təşəbbüsü ilə başlamış və müsbət inkişaf üçün bütün imkanları optimallaşdırmağa yönələn islahatların yeni mərhələsindən keçir və yeniləşmə cəmiyyətin həyatının bütün sahələrini əhatə edir. Yeni dərc olunmuş “Doing Business - 2022” hesabatında Azərbaycan islahatçı 20 ölkə sırasına daxil edilmişdir. Dünya İqtisadi Forumunun Qlobal Rəqabətqabiliyyətlik İndeksi (GCI) - 2022 hesabatında Azərbaycan qanunvericiliyin effektivliyinə görə – 13-cü, hökumətin dəyişikliklərə olan reaksiyasına görə – 5-ci və hökumətin gələcəyə yönəlmiş fəaliyyətinə, uzaqgörənliyinə görə – 10-cu yerləri tutur.

Bu cür kardinal dəyişikliklər Azərbaycanın yeniləşməsinin növbəti, dördüncü sənaye inqilabının fəal iştirakçısı, sosial-iqtisadi islahatların reallaşdırılmasına malik olmasının, innovativ inkişaf yolunun tərkib hissəsi kimi əqli mülkiyyət sahəsinin inkişafında və əqli mülkiyyətin qorunmasında öz əksini tapır. Belə ki, son Rəqabətqabiliyyətlik İndeksində əsasən, Azərbaycan 141 ölkə arasında “mülkiyyət hüquqlarının qorunması” üzrə 37-ci yerdə və “əqli mülkiyyətin qorunması” göstəricisinə görə 30-cu yerdə qərarlaşmışdır. Bütün bunlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan, cənab İlham Əliyevin islahatlarının dərinləşdirilməsinin qiymətləndirilməsidir, islahatların davamlılığına verilən beynəlxalq dəyərdir. Dövlət başçısının göstərişlərindən irəli gələn çevik, daha yığcam və daha məqsədyönlü struktur vasitəsilə sahələrin idarə edilməsi, şəffaflığın, səmərəliliyin və cavabdehliyin təmin olunması məqsədilə Əqli Mülkiyyət Agentliyi yaradılmışdır. Onun mandatı həm müəlliflik hüquqları və əlaqəli hüquqlar sahəsini, həm də sənaye mülkiyyəti sahəsini əhatə edir. Agentliyin tabeliyində iki mərkəz – Patent və Əmtəə Nişanlarının Ekspertizası və Əqli Mülkiyyət Hüquqlarının Təminatı Mərkəzləri yaradılmış, Respublika Elmi-Texniki Kitabxanası onun tərkibinə verilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Allahverdiyev, S. Azərbaycan Respublikasının mülki hüququ. III cild. IV kitab: dərslik.- Bakı, 2008.- 700 s.
2. Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin tabeliyində olan Patent və Əmtəə Nişanlarının Ekspertizası Mərkəzinin rəsmi veb sahifəsi: [Elektron resurs].- URL: <https://patent.copat.gov.az/?sid=306>
3. Əqli mülkiyyət hüquqları: məqalələr toplusu: [Elektron resurs].- URL: <http://anl.az/el/Kitab/2016/Ar2013-2650.pdf>
4. İsayev, N. İntellektual mülkiyyət anlayışı və onun hüquqi qorunma sistemi. 1-ci məqalə: [Elektron resurs].- URL: http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp
5. Patent haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu /25 iyul 1997-ci ildə qəbul olunmuşdur. - Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi aktların vahid elektron bazası.- URL: <http://www.e-qanun.az/framework/3934>
6. Rüstəmov, Ə. Patentlər və əmtəə nişanları: tərtibi, mühafizəsi, axtarışı.- Bakı, 2004.- 443 s.

Heydar Aliyev and library-information system of intellectual property law in Azerbaijan

Summary: *In the article, the great leader Heydar Aliyev's special attention and care to intellectual property in the state building policy during the period of independence is involved in the analysis. Under the leadership of the national leader, the legislative acts on intellectual property in the conditions of the civil society formed in Azerbaijan are thoroughly studied by the author. International conventions on patent relations, as well as international documents on copyright and related rights are comprehensively examined in the research work. The place and importance of normative legal acts in the library-information system of intellectual property and their use in providing the requests of users are analyzed.*

Key words: *intellectual work, creativity, author, normative legal act, patent, international convention.*

Гейдар Алиев и библиотечно-информационная система права интеллектуальной собственности в Азербайджане

Резюме: *В статье анализируется особое внимание и забота великого лидера Гейдара Алиева об интеллектуальной собственности в политике государственного строительства в период независимости. Под руководством общенационального лидера автором подробно изучены законодательные акты об интеллектуальной собственности в условиях сформировавшегося в Азербайджане гражданского общества. В исследовательской работе всесторонне исследуются международные конвенции о патентных отношениях, а также международные документы по авторскому праву и смежным правам. Анализируются место и значение нормативных правовых актов в библиотечно-информационной системе интеллектуальной собственности и их использование при обеспечении запросов пользователей.*

Ключевые слова: *интеллектуальный труд, творчество, автор, нормативный правовой акт, патент, международная конвенция.*